

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Folk-Sagor

28.

Jöns Drädd.

Är huru roligt,
Bid brasan förtroligt
Att höra talas om jettar och troll
Om vinterqvällen,
Då trollen på hällen dansa sin ringdans
I stjerneklar natt.

Kalmar.

Tryckt hos Otto Westin 1886.

Pris: 4 fl. bfo.

Det war en gång en far, som hade två söner, af hvilka den äldre egde en liflig inbillningskraft, som ofta ställde spöken i hans wäg midt på lusa dagen, då den yngre deremot icke fruktade fan sielt, förrän han ärmintone pröfwat om den ledes horn och flor woro hwasfa med besked.

Nu hade den yngre brodern icke så sällan hört den äldre grufwa sig, i det han rockt på aflarne och utropat: "Hu, det ryser i mig!" — Hwad will det säga? tänkte då den yngre brodern. Det ryser i honom. Ack, att det ryse i mia också, ty det måtte wara någonting skönt.

Emellertid ansåg fadren sin yngre son för en dummerjös, som behöfde komma bort och bli uppryckt. Han skaffade honom derföre tjenst hos klockarn i egenkap af ringare; och klockarn hade lofwat sätta hjertat i halsgropen på honom.

"Hör du, Jöns," sade klockarn en mörk och rustig höst; qwäll till pojken, "gå upp i tornet och ring, men du får icke taga lyfta med dig." — När klockarn sagt detta, gick han, lifsom i ett annat ärende, ut i förwäg. — Jöns (pojken fick alltid heta så) wandrade med sin wanliga långsamhet efter och uppnådde ändtligen klockornas skul i tornet. Han war just färdig att fatta i strängen, då ett långt, hwitt spöke resse sig wid storklockan.

"Hwad är du för en mjölsäck?" ropade Jöns. Jntet swar. "Packa du dig härifrån; hwad har du här att göra?" — Jntet swar. "Jaså, du will icke med godo, då må du skylla dig sjelt, att du kommer litet fortare än wanligt!" skrek Jöns, rusade på spöket och kastade det utför torntrappan. Sedan ringde han och gick lugnt, som om ingenting hänt, in i stugan igen.

"Jag undrar hwar far taat wägen. Han dröjer så länge. Har du icke sett honom?" frågade klock-rhustrun.

"Nej," swarade Jöns, "jag såg endast en hwit gast upp i tornet, och den skickade jag utför trappan."

Då anade hustrun oråd och skyndade till tornet, der hon fann sin man ligga med afbrutna ben och jemra sig i förstugan. Han hade haft för affigt att skrämma Jöns; men Jöns war ingen narr, som lät skrämma sig.

Detta uppråde wällade emellertid, att Jöns såsom oförbätterlig blef hemskickad till sin far, hwilken emotrog honom med både stryk och bannor. Ett dysligt emottagande behagade icke Jöns. Han tackade för den tid han fått wisas i

hemmet och förklarade sig nu vilja ut i werlden, för att söka lyckan.

"Den skall du aldrig finna," sade fadren, "och hwarmed kan du desutom ra dig fram?"

"Jo," swarade Jöns, "kommer jag blott derhån, att jag får det att rysa i mig, som det gör i bror min, så är jag strort lycklig."

Jöns fick af fadren några riksdaler till reshjelp. Dermed gaf han sig åstad.

Wid han så gick och talade för sig sjelf: "Ack, att det wille rysa i mig!" mötte han en man, som hört hans besynnerliga önskan och sade: "Du kan nog snart få din wils ja fram. Ser du der borta på höjden står en galge, i hwilken sju ljusa foglar låtit fånga sig. Sitt under den galgen i natt och såg mig sedan i morgon bittida, om du icke lärt dig känna rysning."

"Ja," swarade Jöns, "får jag det att rysa i mig i natt, så stänker jag dig i morgon hela min reskassa."

"Men du måste sitta der ensam," tillade mannen. "Lycka till! I morgon bittida träffas wi."

Derpå lagade Jöns, att han just i skymningen anlände till galgbarken, der han tätt bredwid schawotten uppgjorde en brasa och slog sig ned.

Det blef en kall och stormig natt. De sju galgfoglarne dinalade i blåsten och slogo knotorna emot hwarandra.

"Edra stackare!" sade Jöns, "I frysen och hacken rånder deruppe i wädret. Jag skall förbarma mig öfwer er och ta ga ned er och värma er wid brasan."

En stige kom honom i denna föreläts wäl till måtta. Han lyfte ned alla sju och flyttade dem till brasan, hwaromkring han lade dem i en skådad krets; sedan återtog han sin egen plats. Men han hade lagt de afrättade kropparne för nära elden, så att det begynte brinna i deras klädrasor. "Ären I så lata, att I hellre brinnen upp än skudden gnistorna af er, förtienen I icke ligga wid brasan," utropade Jöns förargad, släckte eldswådan och hängde hela sällskapet på de gamla krotarne.

Lidigt om morgonen inföllde sig mannen och frågade om det kunnat annat än rysa i Jöns. Denne beklagade sig öfwer att så icke varit fallet samt omtalade sitt äfventyr. Mannen bjöd honom då farnwål, sågande sig icke kunna ge anwising på någonting rysligare.

Jöns fortsatte sin vandring, uppreparande för sig själf: "Ack, att det wille rysa i mig!" — Det hörde en forbonde, som förde förbi honom. "Menar ni det," sade forbonden, "så tag bara in på närmaste wårdshus. Jag kommer nyss derifrån och der blir man uppskjördad, så att det kan rysa i en."

Jöns tackade för underrättelsen. Det stod icke länge om, innan han war anländ till wårdshuset.

"Jag har hört," helsade han wården, "att man här blir uppskjördad, så att det kan rysa i en. Just dertföre är jag hirkommen. Jag går nemligen och söker, huru jag på något sätt skall få det att rysa i mig."

Wårdshus:wården bugade sig och försäfrade, att det han förspord om wårdshuset wore ett nedrigt förtal; men år det så, att ni ändtligen will ha det att rysa i er, gå då fram till kungsgården och erbjud er att tillbringa tre nätter å rad i det gamla flottet, som derigenom kan befrias från onda andar, hwilka der grufstigen husera. Lyckas ni, så får ni konungens enda dotter till gemål.

"Stor tack!" sade Jöns. "Denna underrättelsen war den bästa wälfägnad ni kunde ge mig." — Och utan att efterfråga någon förtäring begaf han sin genast till kungsgården och skoffade sig audiens hos konungen.

Hans majestät tog nådigt af sig kronan för Jöns, alldeles som hade den varit en wanlig hufwudbonad, ty han satte icke något wärde på den, förrän han fått sitt flott befriadt från de onda andarnes huserande. När Jöns ödmjukast anmålde sig till detta företag, klappade konungen honom på axeln och önskade honom all möjlig framgång samt förespeglade honom belöningen af prinsessans hand, men lemnade honom icke heller i ofunnighet om de faror, för hwilka han utsatte sig, och huru mången före honom i samma ärende blifwit bragt om lifwet.

"Jag will bara ha det att rysa i mig," sade Jöns.

Det war honom bewiljadt att taga tre döda ting med sig till spöflottet, och allenslund han tyckte om att wärma sig, samt der hemma hos fadren lärt sig att sköra hufswelbänk och swarffstol, föll han med sitt wal på dessa båda werktyg jemte ett elddon.

När det led mot natt, lät konungen ledsaga honom in i flottet, der han blef lemnad allena, sedan han utsert åt sig ett rum, i hwilket fanns en bäddad säng och en präktig ka-

min. Han uppgjorde eld i kaminen och afbidade tåligt hwad som komna skulle.

Wid midnattstiden kommo plötsligt två stora swarta kattor inspringande i rummet. "Au, miau! wi frysa så," skrek de. Deras ögon lyste gröna wid eldskenet. "Wärmen er då! Brasan är der!" sade Jöns pekande på kaminen. När de sutit en stund och wärmt sig, frågade de Jöns, om han icke hade lust att spela kort med dem. "Får gå för ka: sino då!" swarade Jöns. Kattorna hade kort med sig och spelet skulle börja. Men då upptäckte Jöns, att kattornas klor woro nästan långa och hwaså; han hemställde derföre, huruvida de icke wille tillåta honom klippa naglarna af dem. Han wådjade i sådana ordalag till deras smak för det på: sande, att de willigt framräckte tassarne. Dessa fastkruf: wade nu Jöns wid hufwelbänken, men i sjället för att hysla klorna af dem, hyslade han af dem hufwudet och gjorde dem sålunda ostadliga samt kastade ut dem.

När Jöns wände sig åt kaminen igen, fick han se en stor lurfwig hund sittande der framför. Hunden räckte tungan alnslångt ur munnen och morrade förfärligt. "Du morrar, du," sade Jöns, "men jag skall också ge dig något att bira i." — Dermed körde han brandstaken i halsen på hunden, som wildt tjutande tog till flykten.

Efter dessa bedrifter ansåg sig Jöns kunna ha rättighet att gå till hwila och sofwa i tred. Han lade sig derför i den breda sängen; men knappt hade han höljt täcket på sig, förrän sängen började hoppa och dansa; den for slutligen ur rummet, trappa upp och trappa ned, genom salar och hwall, och Jöns ropade: "Hessan, hoppsan, försan!" — Han war icke ångsligare. Sängen stannade till sist på samma ställe, hwarest den ståt, och Jöns fick sofwa ostörd till morgonen.

Då kom konungen, owis om Jöns ännu wore wid lif. Det gladdde honom mycket då Jöns slog upp ögonen och ofkonstladt helsade: "Morjens, ers majestät!"

"Nå, du har wäl haft en ryslig natt?" frågade konungen.

"Nej," swarade Jöns, "det har gunås icke welat rysa i mig." — Han omtalade derpå sina äfwenyr och önskade sig bättre lyckla härnäst.

När Jöns den följande natten satt wid kaminen, och klockan slog tolf, hörde han det hastigt rasla och prassla i skor: stenen. I detsamma kom hälften af en karl neddimpande i

eldstaden. — "Nog blir du stekt," sade Jöns; "men det är bara ena hälftan, hwar är den andra?" — Denna följde straxt efter med sådan häftighet, att bränderna derwid fräste omkring i rummet. Då tog Jöns båda hälfterna ur kammen och lade dem på golfwet, hwarestefter han lagade brasan åter i ordning; men när han sedan såg sig om, hade de begge hälfterna sammanväxt till en ganska grof karl, som tagit sitt säte på hyswelsbänken. "Hwad har du der att göra?" röt Jöns och förde gäst'n ifrån hyswelsbänken. "Edt dig en annan stol, den här består jag mig sjelf!" — Nu blef det ånyo buller och brak i skorstenen. Dödsfallor och dödsben kommo nedfallande, och efter dem ytterligare några karlar, som icke woro för wackra.

"Tjenare, mine herrar!" helsade Jöns. Efter allt utseende tillhören i familjen Skön. Skada, att här icke finnes någon spegel, som kan återgäwa edra ädla drag. Hwad gör mig egentligen äran af ert besök?"

"Wi wilja spela kâgel," swarade männen barskt. Derpå uppreste de dödsbenen, som skulle föreställa kâgglor, och kasta de dödsfallarne som flor.

"Får jag wara med om en pott?" frågade Jöns.

"Har du några pengar?" blef swaret.

"Ja, inte må ni inbilla er, att jag är pant," sade Jöns och slog sig för bröstet. — Han fick löfte att deltaga i spelet; men då anmärkte han, att floten icke woro tillräck-

ligt runda, utan behöfde genomgå en kurs i hans swarstol. Också tog han dödsfallarne och trindswarfwade dem; sedan började partiet.

Jöns blef ett par slag efter i räkningen; men nu fälde han alla nio dödbenen, och skrek: "Hurrah, bataljon!" — Då skrydade sig hans medspelare, med kagglor och flor, samt ma wåg de kommit. Förgäwes ropade Jöns efter dem i storstenen: "J mårten skämmas att lemna spelet när jag kommit på plus. Hit med penningar!"

Han gick i förargessen till sänas, och wäctres af konungen när solen stod högt på himmelen. "Det sägnar mig att du lefwer," sade kungen. "Jag gissar att du icke har haft mycket ro."

"Wer ers majestät, jag har blifwit så skamlöst fuggad på kaggelspel i natt," swarade Jöns och berättade om förloppet.

Konungen skrattade hjertligt. Men Jöns förargade sig så mycket mer, som han icke heller denna natt fått det att rysa i sig.

Den tredje och sista natten hade Jöns nyss intagit sin förra plats wid kaminen i spökflottet, samt satt just och så: de wid sig sjelf: "Ack, att det wille rysa i mig!" då döres öppnades och sex karlar kommo inbärande med en likkista, den de ställde midt på golfwet, hwarester de aflägsnade sig. Jöns gick för att se, om liket tilläfwentyras wore någon bekant, och öppnade kistlocket; men han igenkände icke den döde, som för öfrigt syntes honom en starkt byggd, swartmuskig, medelålders man. "Det är dock synd om dig, du ligger så stum och kall här i kistan," sade Jöns. "Jag har lust att taga dig till mig i sängen och wärma upp dig. Du kan eljest så snuswa i grafwen." — Sagde och gjord. Den döde delade sängtrum med Jöns. Men wid midnatts-klockans ljud begynte den döde röra på sig. Han gjorde sig så wingbred, att Jöns riktigt kom i tränämål; derjemte talade han med dof röst: "Nu är du i dödens wäld." — "Misstag, min gunstige patron!" swarade Jöns. "Det är twert om med den saken; efter du icke will maka åt dig, skall jag wisa dig det." — Han tog derpå sin sängkamrat, bar honom tillbaka i likkistan, och strukwade locket på. I detsamma återkommo de sex karlarne och bortburo den döde.

Ogonblickligen härefter inträdde en stor, lång gubbe, med ett skägg, som räckte ända ned till midjan. Jöns låtsade icke se gubben, utan ställde sig wid sin swarstol. "Jag skall swälja dig," sade gubben, och gapade öfwer Jöns. Då snurrade Jöns omkring med swarstolsbyu.

let, som fattade i gubbens skäg och ryckte det med sig. "Jag skall ge tia för swälja jag," svarade Jöns, "jag skall swartwa skägget af dig, och här och haka och näsa och daon." — "Aj, aj, håll!" skrek gubben och fröp till bönboken. Men Jöns släppte icke sitt öwertag.

"Om du släpper mig lös," sade gubben, "så lofwar jag gifwa dig tre tior, fulla med guld och silfver. Af deska må du behålla en för dig sjelf, den andra gifwer du konungen och den tredje de fattige."

"Ja, hit med kistorna först," sade Jöns. Gubben måste beqwäma sig att hemta kistorna från ett källarhwalt, hwarwid Jöns följde honom, och så snart han sökte slingra sig undan, drog Jöns ett hwarf på swartskolsbjulet, hwilket medförde åspitad werkan.

När Jöns ändtligen försäkrat sig om kistorna, lät han gubben undslippa, och lade sig att sofwa.

Konungen kom efter wanligheten och helsade: "God morgon!" men Jöns sof ännu så tungt, att han hwarken rörde på sig eller svarade.

"Jaså," suckade konungen. "Den stackars gossen har i natt fallit ett offer för sin ödrskräckhet. Det war skada att han seglade omkull i sjelfwa hamnen, ty det kunde ha blifwit karl af honom."

J der samma fick konungen se de tre kistorna. "Det här är någonting nytt, som icke fört hört till möblemanaget," sade konungen och knackade på locken, för att af ljudet kunna förnimma om de woro tomta. Men då war det Jöns, som wakenade i en hast och sprang upp och stampade i golvvet och dundrade: "Låt bli kistorna! Den era är min, den andra skall kungen ha och den tredje står för de fattiga." — Han hade hufwudet fullt af nattens spöckerier och lände icke igen konungen. När han, efter att ha gnuggat sig i daonen, insåg sitt misstag, bad han så mycket om ursäkt och redogjorde för nattens händelser.

Konungen stöjade det högsta beröm på honom, emedan flottet nu wore befriadt från de onda andarne, samt gaf honom sin dotter till gemål. Hon war prinsessa och Jöns kom följaktligen att må som en prins. Men det oaktrade lände han sig icke lycklig. Han swärmade beständigt för idén, att han måtte få det att rysa i sig.

"Aldrig hör jag annat," sade hans gemål till sin kammarfru; "skall jag icke kunna ta de grillerna ur honom?"

En afton befallde hon kammarfrun gå efter ett ämbar iskallt watten. I detta släppte hon sedan en mängd småfisk och, när hennes gemål låg i sin djupa sömn, sköjde hon det iskalla wattenet jemte småfisken öfwer honom. Jöns, eller som han nu hette: prins Jonas, rusade alldeles utom sig upp ur sängen, der wattenet spvalpade och de små fiskarne plaskade omkring honom: "Hu, huuu!" skrek han. "Det war rysligt kallt; det ryser i mig, det ryser i mig!"

"Hwad har du då att önska dig mera?" inhöll prinsessan, belåten med sitt påbitt.

"Nej, nu har jag fått det att rysa i mig, och nu är jag lycklig." — Han hade också allt skäl att vara det.

Sedan byggde de bo och lappade skor, och så war jag icke med längre.